

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 608 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
Nabijonova Feruza Valijon qizi	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
O'rinova Nilufar Muxammadovna	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
Tashpulatova Nodira Olimjon qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
Umbarova Nasiba Xolboy qizi	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida).....	47
Abduraxmanova Charos Burxanovna	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
Allanazarova Sadoqat Azimovna	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов).....	63
Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
Jumanov Sherzod Saloyevich	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari.....	78
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
Pirlepsov Umrbek Baxtiyor o'g'li	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
Qahramonova Xumora Qahramonovna	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich	
Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафаэловна	

Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukzoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatullojeva	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukzoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafruz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Tal'atovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	
O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi	191
Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li	
Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli	196
Salomova Nargiza Sattorovna	
Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili.....	200
Shukurova Nargiza Ikramovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfedinova Dildora Ikramitdinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari 216 Uralova Nurxon Maxadovna	
Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi	
Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz	
Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich	
Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович	
Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек	
Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi	
Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova	
Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna	
Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna	
Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi	
Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li	
Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	
Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi	
Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi	
Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari 286 Xaytova Farida Kuchkarovna	
Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil..... 292 Mashrapova Sevara Xabibovna	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri..... 296 Soyibova Bonu O'tkir qizi	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati 301 Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi... 305 Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari 311 Jumanova Iroda Shokirjon qizi	

Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
Omonova Sarvinoz	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
Qodirqulova Ra'no	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
Shirinov Otabek Tuvalovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
Uralova Nurxon Maxadovna	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
Абдусаламова Адиба Каримджановна	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
Касимов А. Б.	
Basketbolchilarning jamoaviy texnik harakatlarini takomillashtirish.....	344
Mirzayev Xusniddin Abdusattor o'g'li	
Boshlang'ich sinflarda zamonaviy o'qitish usullari.....	348
Alimjanova Matlyuba Yunusovna	
Socio-Psychological Mechanisms of Child Protection From Violence: International Experience and the Practice of Uzbekistan.....	351
Ganiev Maksudjon Najim ugli	
Malaka oshirish jarayonida maktab o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	357
Gafforova Sarvinoz Asrorovna	
Chap qo'li yetakchi o'quvchilarni o'qitishda neyropedagogik yondashuvning pedagogik mohiyati va asosiy tushunchalari	361
Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li	
XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakatining Qashqadaryoga kirib kelishi va uning ta'lim tizimiga oid tarixiy-pedagogik ildizlari	369
Sulaymonova Nilufar O'tkir qizi	
Снижение коммуникативной тревожности студентов-филологов средствами театральных упражнений в обучении немецкому языку	372
Галиуллов Марат Анварович	
Педагогические условия совершенствования дидактических моделей обучения студентов в цифровой образовательной среде	376
Рахматова Нигина Исломовна	
O'smirlarda internet tobeligi namoyon bo'lishining shaxs xususiyatlariga ta'siri.....	380
Djuxonova Noxida Xayotjonovna	
Tarix darslarida "Educaplay" interaktiv o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	384
Eshankulova Ma'mura Davlatovna	
Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy faolligini ta'minlash: falsafiy tahlil va milliy dastur istiqbollari	388
Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna	
"Neyropsycore / Bo'g'irsoq" kompyuterlashtirilgan dasturi asosida 6-9 yoshli bolalarda eshituv-so'z-mantiqiy xotirani rivojlantirish samaradorligi.....	392
Mirzajonova Eleonora Topvoldiyevna	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	395
Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li	
Raqamli ta'limda fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli	401
Sh. A. Saidova, J. J. Kamolov	

Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining yozuv kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni.....	410
<i>Jo'rayeva Zuhra Kamoliddin qizi</i>	
Integrativ o'qitish samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari mazmuni.....	414
<i>Kamola U. Mirzayeva</i>	
Oliy ta'lim tizimida dasturiy-konseptual modellashtirishning epistemologik va metodologik asoslari	419
<i>Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li</i>	
Imom G'azzoliyning farzand tarbiyasiga oid qarashlarini zamonaviy pedagogikaga joriy etish shart-sharoitlari.....	423
<i>Nabiyeva Aziza Komil qizi</i>	
Parsial o'quv dasturlarining pedagogik mazmuni, tuzilishi va boshlang'ich ta'lim metodikasidagi nazariy asoslari	429
<i>Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi</i>	
FabLab va MakerSpace texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirish metodikasi	434
<i>Xudaykulova Saida Zakirovna</i>	
The Role of Qualified Teachers in Students' Career Choices.....	441
<i>Karimov Dostonjon Karimovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini mediatexnologiyalardan foydalanib o'qitish shart-sharoitlari	446
<i>Kalandarova Dilnoza Samandarovna</i>	
Koxlear implantatsiyadan keyingi bolalarni oila muhitida eshituv-bilish rehabilitatsiyalash strategiyalari va ularning samaradorligi	451
<i>Amatjanova Moxinur</i>	
Fanlararo yondashuv asosida ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash metodikasi	455
<i>Anorboyev Bekmurod Dilmurod o'g'li</i>	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	459
<i>Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi</i>	
Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining transformatsiyasi	464
<i>Baydjanova Dinora Karimovna</i>	
Akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish	469
<i>Boltayeva Qambar Abdullayevna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning konseptual asoslari	474
<i>Egamberdiyev Oyatillox Alisher o'g'li</i>	
Global ta'lim makonida raqamli kompetentlikni rivojlantirish: zamonaviy muammolar va innovatsion yechimlar	478
<i>Fazilova Zumrad Axmadovna</i>	
Immunitet tizimining yaxshi rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni va ahamiyati	481
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i>	
Project-Based Learning in Professional Education	485
<i>Mukhtarova Nozima Kuchkarovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	488
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	493
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Boshqa sohalardagilarga ingliz tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar	499
<i>Sardorova Mashxura Maxsudbekovna</i>	
Loyihaviy ta'lim texnologiyasining o'quvchilar mustaqil o'quv-izlanish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari	502
<i>Suyunova Marjona Xudoyshukur qizi</i>	
Individual Diagnosis of Genre and Spelling Errors in Mother Tongue Lessons Through AI Programs.....	506
<i>Tukhtayeva Muqaddas Olimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari	510
<i>Xolmatov Oybek Orifovich</i>	
The Role of a Rubric in Assessing the English Skills of Learners with Visual Impairments	514
<i>Sharipova Yoqut Qudratillayevna</i>	

Сущность, структура и содержание конфликтологической компетентности как компонента профессиональной культуры будущего педагога	518
<i>Мирзабдуллаева Дилхумор Эркиновна</i>	
Мнемотехника как средство формирования устной речи детей дошкольного возраста на занятиях английского языка	523
<i>Исроилова Шохсанам Учкунжон кызы, Мирзатова Гульшода Худойбердиевна</i>	
Социально-экономические факторы, влияющие на состояние психологического здоровья личности	529
<i>Собиров Абдулазиз Абдурузиқович</i>	
Мактабгача та'лим jarayonida kriptologik yondashuv vositasida ijodiy intellektni shakllantirish texnologiyasi	533
<i>Munisa Topilova Miravzalovna</i>	
Проектирование интеллектуальных систем управления и разработка их программного обеспечения	536
<i>Холматов Камолиддин Икромиддинович</i>	
Metacognitive Approaches in Error Correction: Methods and Pedagogical Technologies for Developing Metacognitive Competence in Future German Language Teachers	539
<i>Khasanova Ozodakhon Kurvonali kizi</i>	
Informatikaning nazariy asoslari fanining mazmuni va unga qo'yilgan me'yoriy-huquqiy talablar	544
<i>Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi</i>	
Передовые методы обучения студентов на занятиях по русскому языку в неязыковых вузах	547
<i>Джалалова Сайёра Мирхайдаровна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga miqdorlarni o'rgatishda axborot texnologiyalaridan foydalanish	552
<i>Rashidova Marjona Sadridin qizi</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix fanidagi didaktik imkoniyatlari va ulardan foydalanish metodikasi ...	557
<i>Samarov Faxriddin Uralovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari	562
<i>Axmedov Muxomud-Umar Baxridinovich</i>	
Ijtimoiy intellekt rivojlanishining psixologik determinantlari samaradorligini baholash va amaliy tavsiyalar ...	567
<i>Esanboyev Qahramon O'ktamovich</i>	
Informatika o'qitishda xalqaro tajribalarni qo'llash	571
<i>Madraximov Shuxratjon Shukurovich, Madraximova Maxfuza Axmedovna</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida maktab rahbarlarining qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish	575
<i>Musurmanova Shodiya Xolmurovatovna</i>	
Ta'lim-tarbiya jarayonini lingvo-didaktik modellashtirishning pedagogik shartlari	579
<i>Ollaberganova Sanobar Xamidovna</i>	
Talabalar prokrastinatsiyasining ijtimoiy-psixologik konseptualizatsiyasi: tarixiy-nazariy tahlil	583
<i>Raimdjanova Gulasal Baxtiyor qizi</i>	
Ijtimoiy kompetensiya - maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga muvaffaqiyatli adaptatsiya qilishning pedagogik sharti	590
<i>Tanrbergenova Dildora Mubora qizi</i>	
Ichki ishlar organlari xodimlarida stressni boshqarish va psixologik barqarorlikni rivojlantirish	595
<i>Turdialiyev Nurmatjon Olimjon o'g'li</i>	
Zamonaviy yoshlar ruhiyati: akademik stress, o'quv motivatsiyasi va talabalarning muvaffaqiyat strategiyalari	598
<i>Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi</i>	
Oliy ta'limda talabalar ijodiy salohiyatini shakllantirishda pedagogik innovatsiyalarning o'rni va imkoniyatlari	604
<i>Yuldashev Abdurauf Ro'zmatjonovich</i>	

IJTIMOYIY KOMPETENSIYA - MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA MUVAFFAQIYATLI ADAPTATSIYA QILISHNING PEDAGOGIK SHARTI

Tanrbergenova Dildora Mubora qizi

Nukus Davlat Pedagogika Instituti
Pedagogika nazariyasi, Pedagogik ta'limotlar tarixi,
tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada 6-7 yoshli bolalarning boshlang'ich maktab muhitiga samarali integratsiyalashuvi hamda ta'lim bosqichlari o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash masalalari zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv asosida tadqiq etilgan. Mavzuning dolzarbligi shundaki, bolalarning maktab sharoitiga muvaffaqiyatli psixologik va ijtimoiy moslashuvi uchun faqat intellektual tayyorgarlikning o'zi yetarli bo'lmay, ularda ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, pedagogik kuzatuv, eksperiment hamda bolalarning ijtimoiylashuv darajasini aniqlashga qaratilgan psixodiagnostik metodlardan foydalanildi. Shuningdek, 6-7 yoshli bolalarning maktabga muvaffaqiyatli adaptatsiyasini ta'minlashga qaratilgan maxsus didaktik va rivojlantiruvchi o'yinlar amaliyotda sinovdan o'tkazildi.

Tadqiqot natijalari ijtimoiy kompetensiyasi yuqori darajada shakllangan bolalarda maktab muhitiga moslashuv davri uch haftagacha davom etishi hamda ularda ijobiy o'quv motivatsiyasi tezroq shakllanishini ko'rsatdi. Aksincha, muloqot ko'nikmalari va emotsional barqarorligi yetarli darajada rivojlanmagan bolalarda, intellektual salohiyati yuqori bo'lishiga qaramay, uzoq muddatli maktab dezadaptatsiyasi holatlari kuzatildi. Maqolada ijtimoiy kompetensiya bolaning maktabga muvaffaqiyatli moslashuvining asosiy pedagogik sharti sifatida asoslangan hamda tarbiyachilar va boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, boshlang'ich ta'lim, ijtimoiy kompetensiya, adaptatsiya, dezadaptatsiya, uzviylik, pedagogik shart, ijtimoiylashuv, o'quv motivatsiyasi.

Abstract: This article examines the issues of effective integration of 6-7-year-old children into the primary school environment and ensuring continuity between educational stages based on a modern competency-based approach. The relevance of the study lies in the fact that successful psychological and social adaptation to school requires not only intellectual readiness but also the development of social competence. The research employed methods of systematic analysis, pedagogical observation, experimentation, and psychodiagnostic techniques aimed at assessing the level of children's socialization. In addition, special educational and developmental games designed to facilitate successful school adaptation among 6-7-year-old children were tested in practice.

The findings revealed that children with a highly developed level of social competence adapted to the school environment within three weeks and developed positive learning motivation more rapidly. In contrast, children with insufficient communication skills and emotional stability experienced prolonged school maladaptation despite possessing high intellectual abilities. The article substantiates that social competence is the key pedagogical condition for successful school adaptation and provides practical recommendations for preschool educators and primary school teachers.

Key words: preschool education, primary education, social competence, adaptation, maladaptation, continuity, pedagogical condition, socialization, learning motivation.

Аннотация: В данной статье на основе современного компетентностного подхода исследуются вопросы эффективной интеграции детей 6-7 лет в начальную школьную среду и обеспечения преемственности между уровнями образования. Актуальность исследования определяется тем, что для успешной психологической и социальной адаптации ребёнка к школьным условиям недостаточно лишь интеллектуальной готовности; важнейшим условием выступает развитие его социальной компетентности. В ходе исследования были использованы методы системного анализа, педагогического наблюдения, эксперимента, а также психодиагностические методики, направленные на определение уровня социализации детей. Кроме того, в практической деятельности были апробированы специальные дидактические и развивающие игры, способствующие успешной адаптации детей 6-7 лет к школе.

Результаты исследования показали, что у детей с высоким уровнем сформированности социальной компетентности период адаптации к школьной среде не превышал трёх недель, а положительная учебная мотивация формировалась значительно быстрее. Напротив, у детей с недостаточно развитыми коммуникативными навыками и эмоциональной устойчивостью наблюдались случаи длительной школьной дезадаптации даже при высоком уровне интеллектуального развития. В статье обосновывается положение о том, что социальная компетентность является ключевым педагогическим условием успешной адаптации ребёнка к школе, а также предлагаются практические рекомендации для воспитателей дошкольных учреждений и учителей начальных классов.

Ключевые слова: дошкольное образование, начальное образование, социальная компетентность, адаптация, дезадаптация, преемственность, педагогическое условие, социализация, учебная мотивация.

KIRISH

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, adaptatsiya jarayonida bolaning ijtimoiy kompetensiyasi hal qiluvchi pedagogik shart bo'lib xizmat qiladi. Ijtimoiy kompetensiya - bolaning tengdoshlari va kattalar bilan samarali muloqotga kirisha olishi, ijtimoiy normalarni qabul qilishi, his-tuyg'ularini boshqarishi hamda jamoada hamkorlik qila olish qobiliyatlarini o'z ichiga olgan murakkab tizimdir.

Ijtimoiy kompetensiyani yanada to'liqroq tushunish uchun uni hayotiy vaziyatlarda kattalar va tengdoshlar bilan muloqotda axloq qoidalari va me'yorlariga rioya qilgan holda o'zini tutish mahorati deb atashimiz mumkin ^[2:164].

Ijtimoiy kompetensiya - bu bolaning belgilangan tartib va odob-axloq qoidalariga rioya qilgan holda tengdoshlari va kattalar bilan birgalikda ishlash qobiliyati. Bolalar boshqalarni hurmat qilishni va ularning fikrlarini hisobga olishni o'rganadilar. Ular guruhlarda samarali ishlash uchun zarur bo'lgan xulq-atvor qoidalariga amal qiladilar. Muammoli vaziyatlarda esa yoshi va individual rivojlanish xususiyatlariga mos ravishda ularni hal qilish harakatlarini amalga oshiradilar ^[1:15].

Shuningdek, 6-7 yoshli bolalarning ijtimoiy kompetensiyalarini yuqori darajada o'zlashtirishlari uchun maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktab o'rtasida uzviy hamkorlik yo'lga qo'yilishi lozim. Maktabga muvaffaqiyatli adaptatsiya bolaning kelajakdagi rivojlanishini belgilovchi muhim jarayon hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagogika, ijtimoiy pedagogika va psixologiya fanlarida "kompetensiya" hamda "ijtimoiy kompetensiya" tushunchalarini izohlash va o'rganish uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda. Kompetensiyaviy yondashuv mohiyatan bolaga faqat nazariy bilimlarni berish emas, balki hayotiy vaziyatlarda ushbu bilimlarni amalda qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Markaziy Osiyo pedagogikasida va bolalar ijtimoiy pedagogikasida bolalarning shaxsiy xususiyatlari, adaptatsiya jarayoni va muammolari, rivojlanish omillarini o'rganish bo'yicha katta ilmiy ishlar amalga oshirilgan. Xususan, bola shaxsining xususiyatlari, yoshiga mos ijtimoiylashuvi, ijtimoiy muhitga adaptatsiyalashuvi hamda ijtimoiy kompetensiyalarini takomillashtirish masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan.

Ijtimoiy adaptatsiya (yunoncha adapto - moslashish) - anomal bolalar individual yoki guruhli xulqlarining ijtimoiy qadriyatlar va xulq-atvor qoidalari tizimiga mos kelishidir ^[2:164].

Abdulla Avloniyning o'zbek pedagogikasiga qo'shgan eng katta hissalaridan biri shundaki, u ilk bor tarbiya oldiga ijtimoiy vazifalarni qo'ya olgan. Bu shoir, yozuvchi va pedagogning katta jasorati shundaki, u o'z asarlarida shaxs rivojlanishida tarbiyaning hal qiluvchi rolini e'tirof etgan. Uning fikricha, tarbiya ijtimoiy maqsadlarni ko'zlashi kerak. Avloniy "yangi kishi" tushunchasini shaxsiy emas, balki ijtimoiy manfaatlardan kelib chiquvchi jamoat arbobi sifatida ta'riflaydi ^[2:45].

6-7 yoshli bolaning maktabga muvaffaqiyatli adaptatsiya bo'lishi jarayonida uning ruhiyati ma'lum darajada qiyinchiliklarni boshdan kechiradi. 45 daqiqada davomida darsda o'tirish, diqqatni bir nuqtaga jamlash, o'qituvchi

bilan muloqot qilish, tengdoshlari bilan do'stona munosabatlarni yo'lga qo'yish, ko'pchilik oldida o'zini tutish, yuzaga kelgan muammolarni hal etish va yangi muhitga moslashish kabi vazifalar bolalarda xavotir uyg'otishi mumkin. Bunday muammo va holatlarning oldini olish maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda maktablar oldidagi dolzarb vazifalardan biridir.

Xorijiy olimlardan J. Piaje, A.V. Mudrik, Maks Veber, Margaret Mid va boshqa tadqiqotchilar bolalarning ijtimoiy moslashuvi bo'yicha ilmiy-amaliy tadqiqotlar olib borganlar. Ular bolalarning yangi muhitga muvaffaqiyatli moslashuvi haqida ko'plab ilmiy qarashlarni ilgari surganlar. Ularning aksariyati bola ijtimoiylashuvi oiladan boshlanishini ta'kidlaydi. Darhaqiqat, bola tug'ilganidan boshlab yashaydigan ilk ijtimoiy muhit oiladir. U ota-onasi va yaqinlariga taqlid qilib ulg'aya boshlaydi. Agar oiladagi muhit sog'lom bo'lsa, bola keyingi ijtimoiy muhitlarga ham muvaffaqiyatli moslashadi. Aks holda, adaptatsiya jarayoni qiyin kechib, ruhiy zo'riqishlar, qo'rquv va o'ziga ishonchsizlik hissi yuzaga kelishi mumkin.

J. Piaje bola ijtimoiylashuvining muhim davrlarini ko'rsatib o'tadi. Uning fikricha, "shaxsning bilish faoliyati kognitiv jarayonlar orqali yuz bergani uchun bolaning ijtimoiylashuvi jamiyat talablariga moslashadi va yangi tajribalar orqali muvozanatlashadi"^[3:3]. Chunki ijtimoiy kompetensiyalar bola yoshi ulg'aygani sari ko'payadi va mavjud kompetensiyalar takomillashib boradi. Ijtimoiy moslashuv yangi muhitda yangi ko'rinishlarda namoyon bo'lib, inson ongida barqarorlashadi.

Amerikalik sotsiolog Margaret Midning ta'kidlashicha, bolalarning ijtimoiylashuvi turli madaniy ko'nikmalar hamda an'analarga tayangan jamiyatda amalga oshadi^[4:57]. Har bir xalqning o'ziga xos urf-odatlarini, an'analari, geografik joylashuvi va mentaliteti mavjud bo'lganligi sababli bolalarning ijtimoiy moslashuvi ham turlicha kechadi.

Ushbu fikrlar va tadqiqot natijalari bolalarning ijtimoiylashuvini o'rganish, mavjud muammolarni bartaraf etish hamda ularning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Zamonaviy usullar va shart-sharoitlardan foydalangan holda, zamon talablariga mos, ijtimoiylashuv darajasi yuqori bo'lgan bolalarning kompetensiyalarini takomillashtirish va rivojlantirish zarur.

TADQIQOTLAR METODOLOGIYASI

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi 6-7 yoshli bolalarning ijtimoiy kompetensiyasi mazmunini anglash va uning maktab ta'limiga muvaffaqiyatli adaptatsiya bo'lishidagi o'rnini aniqlash, bolalarni ruhiy zo'riqishsiz asta-sekin maqsadga yetkazish yo'llari hamda metodik usullarini topishga qaratilgan bo'lib, nazariy-tahliliy xarakterga ega. Tadqiqot materiali sifatida pedagogika, psixologiya, ijtimoiy pedagogika va bolalar ijtimoiy pedagogikasiga oid fundamental ilmiy adabiyotlar, bola rivoji, ijtimoiylashuv hamda 6-7 yoshli bolalarni maktabga tayyorlash jarayonini yorituvchi manbalar tanlab olindi.

Metodologik asos sifatida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi, insonparvarlik pedagogikasi va ijtimoiy-psixologik nazariyalar belgilandi. Bu yondashuv bolani faol ijtimoiy subyekti sifatida qarashga hamda ijtimoiy kompetensiyani yashash muhitining bir bo'lagi, atrofda odamlar, muhit ta'sirlari va pedagogik jarayonlar natijasida shakllanuvchi, takomillashib, yosh ulg'aygan sari rivojlanib boruvchi va yangi ko'rinishlarda namoyon bo'luvchi uzluksiz jarayon sifatida talqin qilish imkonini beradi. Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi.

Pedagogik jihatdan ijtimoiy kompetensiya bolaning jamoada ishlashi, muloqoti va ijtimoiy tajriba orttirishi orqali rivojlanib, maktabgacha ta'lim tashkilotini shaxsni jamiyatga tayyorlovchi dastlabki bo'g'inlardan biri sifatida asoslaydi. Psixologik jihatdan esa u empatiya, ijtimoiy idrok, o'z-o'zini boshqarish va hissiy barqarorlik bilan bog'liq bo'lib, bola o'zi tushunmagan holda sodda usullar orqali ushbu jarayonlardan asta-sekin o'tib boradi. Agar ushbu jihatlar yetarli darajada shakllanmagan bo'lsa, bolaning maktab muhitiga moslashuvda qiyinchiliklar yuzaga keladi. Shuning uchun ijtimoiy kompetensiya bolani maktabga muvaffaqiyatli adaptatsiya qilishning muhim pedagogik sharti hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy kompetensiyani shakllantirish jarayoni pedagogik jihatdan tizimli yondashuvni talab etadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari dasturlarida va "Ilk qadam" davlat o'quv dasturida bolalarning ijtimoiy-hissiy rivojlanishiga katta e'tibor qaratilgan. Biroq ushbu shakllangan kompetensiyalarning maktab muhitidagi translyatsiyasi (ko'chishi) va uning adaptatsiyaga ta'siri har doim ham bir xil kechmaydi.

Biz tadqiqotimiz doirasida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy kompetensiyasi tarkibiy qismlarini maktab ta'limiga adaptatsiya jarayoni bilan qiyosiy tahlil qildik. Kuzatishlar va pedagogik tahlillar natijasida quyidagi bog'liqliklar aniqlandi:

MTTda shakllantiriladigan Ijtimoiy Kompetensiya elementlari	Maktab muhitiga adaptatsiya (moslashish)dagi amaliy ifodasi
Muloqotchanlik ko'nikmasi (Tengdoshlari va kattalar bilan erkin, madaniylashgan muloqotga kirisha olish)	Yangi sinfdoshlar bilan tez do'stlashish, o'qituvchidan yordam so'rashdan qo'rqmaslik, begonalashish (izolyatsiya) holatlarini bartaraf etish.
Hissiy intellekt va empatiya (O'z his-tuyg'ularini boshqarish, boshqalarning kayfiyatini tushunish)	Maktab tartib-qoidalariga bo'ysunish, dars davomida emotsional barqarorlikni saqlash, muvaffaqiyatsizlikka uchraganda tushkunlikka tushmaslik.
Jamoada hamkorlik qilish (Kooperatsiya) (Birgalikda o'yin o'ynash, vazifalarni taqsimlash)	Juftlikda va jamoaviy dars faoliyatlarida (masalan, guruh bo'lib ishlashda) faol ishtirok etish, yetakchilik yoki ijrochilik rollarini to'g'ri qabul qilish.
Ijtimoiy-normativ xulq-atvor (Taqiq va qoidalarni tushunish va ularga rioya qilish)	Dars va tanaffus vaqtini ajrata olish, partada o'tirish qoidalariga rioya qilish, o'quv qurollaridan to'g'ri foydalanish.

Dars va tanaffus vaqtini ajrata olish, partada o'tirish qoidalariga rioya qilish, o'quv qurollaridan to'g'ri foydalanish kabi ko'nikmalar maktabga moslashuv jarayonida muhim ahamiyatga ega. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy kompetensiyasi yuqori darajada shakllangan bolalarda maktabga adaptatsiya davri 2-3 haftadan 1 oygacha davom etadi. Ular maktabga quvonch bilan keladilar va ularda o'quv motivatsiyasi tez shakllanadi. Aksincha, intellektual jihatdan juda rivojlangan (o'qish va yozishni biladigan), lekin ijtimoiy kompetensiyasi past (odamovi, agressiv yoki haddan tashqari uyatchan) bolalarda adaptatsiya jarayoni 3 oydan 6 oygacha cho'zilib va jiddiy dezadaptatsiya (maktabdan qo'rqish, asabiylik, dars qoldirishga urinish) holatlarini keltirib chiqarishi kuzatildi.

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim muassasasida bolaga faqatgina harf yoki raqamlarni o'rgatish yetarli emas. Eng muhim pedagogik shart - uni ijtimoiy hayotga, muloqotga va jamoada yashashga o'rgatish, ya'ni ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishdir. Aynan shu sifat maktab eshigini ochganda bola uchun eng mustahkam ko'prik vazifasini o'taydi.

Ta'lim bosqichlari o'rtasidagi uzviylikni kuchaytirish va bolalarda ijtimoiy kompetensiyani muvaffaqiyatli rivojlantirish maqsadida quyidagi pedagogik tavsiyalarni amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiq:

Maktabgacha ta'lim pedagoglari uchun: MTTlardagi mashg'ulotlarda faqatgina frontal (barcha bolalarga bir xil) ta'lim usullaridan foydalanish bilan cheklanib qolmasdan, ko'proq rolli o'yinlar, jamoaviy loyihalar va "Quvnoq startlar" kabi interaktiv metodlardan foydalanish zarur. Bu bolalarda o'zaro yordam, yetakchilik va murosaga kelish ko'nikmalarini, ya'ni ijtimoiy kompetensiyani rivojlantiradi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun: 1-sinfning dastlabki oylarida (sentabr-oktabr) o'quv yuklamasini keskin oshirmaslik, dars jarayonlariga integratsiyalashgan o'yin texnologiyalarini keng joriy etish lozim. O'qituvchi bolalarning faqat akademik yutuqlarini emas, balki ularning sinf jamoasidagi muloqotini ham doimiy ravishda rag'batlantirib borishi kerak.

Hamkorlik dasturlari: Bog'cha va maktab o'rtasida "Muvaffaqiyatli qadam" nomli hamkorlik klublarini tashkil etish, tarbiyachilar hamda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'zaro tajriba almashish seminarlarini yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy kompetentlik shunchaki bilim va ko'nikmalar yig'indisi emas, balki bilim, munosabat va shaxsiy sifatlarning uyg'unligida shakllanuvchi shaxs rivojining muhim integrativ natijasidir. U 6-7 yoshli bolalarning yangi ijtimoiy muhitga - maktab ta'limiga muvaffaqiyatli va inqirozsiz adaptatsiya bo'lishida poydevor vazifasini o'taydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy kompetensiya o'z-o'zidan yuzaga kelmaydi; u maqsadli yaratilgan ijtimoiy muhit, interfaol pedagogik metodlar, tarbiyaviy ta'sirlar, kattalarning ijobiy namunasi, hayot qonuniyatlari hamda yoshga mos rivojlanish xususiyatlari asosida shakllanadi, takomillashadi va rivojlanadi. 6-7 yoshli bolalar uchun o'yin hali ham yetakchi faoliyat turi bo'lganligi sababli, ta'lim jarayoniga rolli va situatsion o'yinlarni tizimli ravishda kiritish murakkab ijtimoiy munosabatlarni tabiiy o'zlashtirishning eng samarali pedagogik sharti hisoblanadi.

Shu bilan birga, kompetentlikning shakllanishi bevosita ochiqlik, o'zaro hurmat va hamkorlik tamoyillariga asoslangan ta'lim muhitining sifatiga bog'liq. Jarayonda nafaqat intellektual, balki emotsional intellekt (EQ) rivojlantirish, empatiya va refleksiya metodlari orqali guruhda ijobiy psixologik iqlim yaratish lozim.

Mazkur tizim maktabgacha ta'lim muassasasi va oila hamkorligining klasterli yondashuvi bilan mustahkamlangandagina yuqori natija beradi. Umuman olganda, maqsadli yo'naltirilgan psixologik-pedagogik sharoitlar bolalarning ijtimoiy mas'uliyat ko'rsatkichlarini oshirib, ularning maktab hayotiga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini to'liq ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi (takomillashtirilgan ikkinchi nashr). - Toshkent, 2022. - 15 b.
2. Abdullayeva B.S., Rizayeva G.B. Bolalarning ijtimoiy moslashuvi: o'quv-uslubiy qo'llanma. - Toshkent, 2024. - 45 b.
3. Piaje J. Psixologiya intellekta. - Piter. - Moskva, 2004. - 3 b.
4. Mid M. Kultura i mir detstvo. - Moskva, 1988. - 57 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.